

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס עיונים בתלמוד הירושלמי

ד"ר אלישיב שרלו | המחלקה לתלמוד
Studies in the Yerushalmi | 09-379-01

הרצאה	סוג הקורס:
4	היקף נ"ז:
תשפ"ו	שנת לימודים:
שנתי	סמסטר:
שני, 14:00	יום ושעה
בתאום	שעת קבלה:
shiviche@gmail.com	מייל מרצה:
https://lemida.biu.ac.il	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

התלמוד הירושלמי הוא אחד החיבורים החשובים ביותר בארון הספרים היהודי, אך לאורך השנים הוא מוטל בקרן זוית. בקורס זה נתרגל כלים מעשיים ללימוד הירושלמי, כולל נוסח, פרשנות, ריאליה, עריכה וכן הלאה. הסוגיות יילמדו לגופן, תוך שאיפה להבין אותן כלל שניתן. בנוסף, כל סוגיה תשמש להדגשת נושא מחקרי אחר בחקר התלמוד הירושלמי. במובן זה הקורס משמש השלמה מתקדמת לקורס המבוא לירושלמי. בסמסטר הראשון תילמד בקורס מסכת מועד קטן (משקין) ובסמסטר השני מסכת סנהדרין.

ידע

התלמידים יכירו את הסוגיות המחקריות העיקריות בתחום התלמוד הירושלמי, וידעו לתאר את הספרות המחקרית העיקרית ואת מאגרי המידע והכלים הזמינים ללומדי הירושלמי.

מיומנויות

התלמידים ידעו להשתמש בכלים השונים העומדים לרשותם כדי לפרש ולהבין סוגיות ירושלמיות ולשלב אותן במחקריהם העתידיים. כמו כן, הם ירכשו כלים כדי לשפוט ולהעריך את הפירושים השונים ולקרוא ספרות מחקר באופן ביקורתי.

ערכים

בעקבות הלימוד החוויתי, מצופה שהתלמידים גם יחבבו את לימוד הירושלמי ויקבלו עידוד לפתח את תחום הלימוד שלו.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

למידה פעילה:

ככלל, הלמידה בקורס תכלול באופן קבוע פעילות רבה מצד הלומדים. הלימוד יהיה משותף. פירוש הדבר שהלומדים יכינו מראש את הסוגיות הנלמדות והספרות הרלוונטית, וכן שלכל אחד מן התלמידים יהיה תחום אחריות אישי שעליו הוא ממונה במסגרת הכיתתית. למשל: כתב יד מסוים שעליו לבדוק, פרשן מסוים שעליו לקרוא באופן קבוע, וכיוצא בזה). במסגרת הלימוד המשותף כל אחד יתרום את העבודה האישית שלו לטובת הכלל. בנוסף, התלמידים יידרשו להתנסות בעצמם במאגרים האלקטרוניים הרלוונטיים.

הערכה תהליכית/מעצבת:

התלמידים יידרשו להגיש משיעור לשיעור את חומרי ההכנה שלהם, שייבדקו לסירוגין ויקבלו הערות. כמו כן, באמצעות הלימוד המשותף המורה יוכל לתת פידבק רצוף לתלמידים על השתתפותם בשיעורים.

רשימת השיעורים בסמסטר א:

סוגיה	נושא מורחב	קריאת חובה
1	משניות מועד קטן	מבוא כללי לירושלמי
2	1,801 – 18	כתבי היד של הירושלמי יעקב זוסמן, מבוא לתלמוד הירושלמי במהדורת האקדמיה ללשון עברית, עמ' ט–לז
3	19,801 – 37	הטעמים בירושלמי ישראל ייבין, 'הטעמת תורה שבעל פה בטעמים', לשוננו, כד (תש"ד), עמ' 47–69, 167–178, 207–231
4	8,802 – 37,801	מקבילות בבלי וירושלמי יעקב זוסמן, 'ישוב לירושלמי נזיקין', מחקרי תלמוד א (תש"ן), עמ' 55 – 134 (עמודים נבחרים)
5	10,802 – 37	קווי עריכה בירושלמי י' לוי, 'מבוא לפירוש ירושלמי נזיקין' [תרגום עברי], נטועים, ה (תשנ"ט), עמ' 101–120; ש' ליברמן, 'ירושלמי הוריות', י"ל מימון ואחרים (עורכים), ספר היוכל לרבי חנוך אלבק, ירושלים תשכ"ג, עמ' 304;
6	10,803 – 38,802	ספר ירושלמי יעקב זוסמן, 'ירושלמי כתב-יד אשכנזי' וספר ירושלמי, תרביץ סה (תשנ"ו), עמ' 37–63
7	11,803 – 28	ירושלמי שקלים י' זוסמן, 'מסורת-לימוד ומסורת-נוסח של התלמוד הירושלמי: לבירור נוסחאותיה של ירושלמי מסכת שקלים', מחקרים בספרות התלמודית: יום עיון לרגל מלאת שמונים שנה לשאול ליברמן, ח'–ט' בסיון תשל"ח, ירושלים תשמ"ג.
8	30,803 – 50	מקבילות וגרשים אלישיב שרלו, תופעת הגרשים בתלמוד הירושלמי, עבודת מוסמך, האוניברסיטה העברית בירושלים, תש"פ (עמודים נבחרים)
9	1,804 – 19	עוזי ליבנר, 'סופה של תקופת האמוראים הארץ ישראלית: תקופה, היסטוריה וארכאולוגיה', תרביץ פו (תשע"ט), עמ' 575–610
10	20,804 – 50	חסרונות הירושלמי יעקב זוסמן, 'פרקי ירושלמי', מחקרי תלמוד, ב (תשנ"ג), עמ' 220 – 283
11	1,805 – 25	לשון וריאליה עמנואל מסטיי, 'העברית בתלמוד הירושלמי לפי קטעי הגניזה מקהיר', עבודת דוקטור, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, תשע"ח (עמודים נבחרים)
12	18,806 – 26,805	טרמינולוגיה מ' עסיס, 'ואפילו על דר... לית היא פליגא', בתוך: י"ד גילת ואחרים (עורכים), עיונים בספרות חז"ל... מוקדש לפרופ' עזרא ציון מלמד, רמת גן תשמ"ב, עמ' 143–162
13	20,806 – 48	
14	15,807 – 48,806	בתי המדרש של האמוראים מ' עסיס, 'עוד לבעיית עריכתה של מסכת נזיקין ירושלמי', תרביץ, פא (תשע"ג), עמ' 191–294

בסמסטר ב יילמדו סוגיות נבחרות ממסכת סנהדרין, ויודגשו הנושאים הבאים:

- **סוגיות מקבילות ומוחלפות בירושלמי:** ל' מוסקוביץ, 'סוגיות מוחלפות בירושלמי', תרביץ, ס (תשנ"א), עמ' 19–66
- **האגדה בירושלמי:** ל' קשת, 'האגדה בתלמוד הירושלמי', עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, תשס"ח (עמודים נבחרים)
- **דרכי הירושלמי:** Vidas, Moulie, *The Rise of Talmud* (Oxford, 2025; online edn, Oxford Academic, 20 Feb. 2025)
- **רבדים בירושלמי ובבבלי:** יואל קרצ'מר רזיאל, 'סוגיות ריש ביצה בבבלי ובירושלמי ומעמדו של סתם התלמוד', סידרא, לב (תשע"ז), עמ' 59–109
- מהדורות הירושלמי

- פרשני הירושלמי
- הירושלמי והמדרשים

כמו כן, המעוניינים בכתיבת סמינריון יעבירו רפרטים במהלך הסמסטר השני.

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

משקל בציון הסופי	תיאור התוצר
15% מהציון הסופי	השתתפות פעילה (הערכה מעצבת)
85% מהציון הסופי	עבודה/רפרט

דרישות הקורס

משבוע לשבוע יינתן חומר הכנה. הלימוד בקורס פעיל ולכן הנוכחות היא חובה. היעדרות של מעל שלושה שיעורים בסמסטר תוביל לפסילת הקורס.

דרישות קדם

מומלץ מאד לקחת את קורס המבוא לתלמודה של ארץ ישראל (09-1075-01) לפני או לכל הפחות במקביל לקורס זה.

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה (רצוי עדכני)

- קריאת חובה – ראו לעיל.
- חומרי עזר עיקריים (מלבד מאגרים אלקטרוניים):
- משה עסיס, גליונות הירושלמי של רבי שאול ליברמן, א-ג, ירושלים תשפ"ב
- יעקב זוסמן בהשתתפות בנימין אליצור, גנזי הירושלמי, ירושלים תש"פ
- לייב מוסקוביץ, הטרמינולוגיה של הירושלמי – המונחים העיקריים, ירושלים תשס"ט
- משה עסיס, אוצר לשונות ירושלמיים, ניו-יורק וירושלים תש"ע
- M. Sokoloff, *A Dictionary of Jewish Palestinian Aramaic*, Ramat Gan and Baltimore, 2002